

[Fin](#)

[Sve](#)

[Eng](#)

**Sensitiivisyysmalli
juridiikan ammattilaisille**

 Valitse sivu

Opas tukihenkilön määräämiseksi uhrille

Erityistukea vaativat uhrin rikosprosessissa

Oikeuden määräämä tukihenkilö uhrille rikosprosessia varten

Oikeus voi määrätä seksuaalirikoksen, lähisuhdevallan tai muun vakavan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen uhrille tukihenkilön esitutkintaa ja/tai oikeudenkäyntiä varten. Myös muun muassa paritusrikoksen ja ihmiskaupan uhri voi saada oikeuden määräämän tukihenkilön esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin, kun uhria kuullaan henkilökohtaisesti ja hänen voidaan olettaa tarvitsevan tukea. Oikeuden antama määräys tukihenkilölle on henkilökohtainen.

Oikeus tukihenkilöön on riippumaton uhrin taloudellisesta tilanteesta. Saadakseen tukihenkilön uhrin ei tarvitse esittää selvitystä omista, vanhempiensa tai puolison tuloista tai varallisuudesta. Oikeuden määräämälle tukihenkilölle maksetaan korvaus noudattaen, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa säädetään. Korvausta saa siten päivärahan lisäksi muun muassa matkakuluista ja tarvittaessa kohtuullisista majoituskustannuksista. Tämä käytäntö mahdollistaa sen, että tukihenkilö voi olla sama henkilö, vaikka oikeudenkäynti olisi toisella paikkakunnalla kuin missä uhri ja tukihenkilö asuvat. Etenkin erityisryhmien, kuten esimerkiksi lasten, nuorten, vammaisten ja maahanmuuttajien kohdalla voi olla tärkeää, että tukihenkilö pysyy samana koko oikeusprosessin ajan. Korvausten maksamista varten on olemassa oma lomakkeensa, joita on saatavilla oikeudessa. Korvauksia voi hakea joissain tapauksissa etukäteen oman asuinalueensa poliisilaitokselta, tai ne maksetaan jälkikäteen tukihenkilön ilmoittamalle pankkitilille.

Tukihenkilön voi saada rikosprosessiin, vaikka uhrilla ei olisi oikeudenkäyntiavustajaa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun uhrilla ei ole korvausvaatimuksia oikeudenkäynnissä, mutta häntä on tarpeen kuulla oikeudessa henkilökohtaisesti asian selvittämiseksi, ja hänen voidaan olettaa tarvitsevan tukea. Samoin paritusrikoksen uhri, joka ei ole asianomistaja, voi saada oikeuden määräämän tukihenkilön sekä esitutkintaan että oikeudenkäyntiin.

Tukihenkilö voi toimia uhrin tukena koko rikosprosessin ajan poliisikuulustelusta mahdolliseen valitustuomioistuimeen asti tai vaihtoehtoisesti rajoitetun ajan esimerkiksi vain oikeudenkäynnissä. Usein tukihenkilöä tarvitaan jonkin aikaa vielä oikeudenkäynnin jälkeenkin.

Kuka voi toimia tukihenkilönä?

Lähtökohtana on, että uhri itse saa valita hänelle määrättävän tukihenkilön. Oikeuden määräämänä tukihenkilönä voi toimia siihen suostumuksensa antanut henkilö, jolla on riittävä pätevyys. Tukihenkilön on tärkeää ymmärtää oma roolinsa uhrin tukena. Henkilö, joka on todistajana uhria koskevassa rikosasiassa, ei voi toimia oikeuden määräämänä tukihenkilönä.

Rikosasian käsitteleminen vaatii erityisesti seksuaalirikoksen uhrilta arkaluontoisten seikkojen esiin tuomista poliisikuulustelussa ja myöhemmin oikeudenkäynnissä, jos asia etenee oikeudenkäyntiin asti. Seksuaalirikos aiheuttaa usein voimakkaita häpeän tunteita uhrille ja tapahtuneesta kertominen poliisikuulustelussa tai oikeudenkäynnissä ei ole helppoa. Tukihenkilön paikalla olon tulisi rohkaista uhria kertomaan tapahtumista avoimesti ja totuudenmukaisesti. Uhrilla on rikosprosessissa lain mukaan totuudessa pysymisvelvollisuus toisin kuin rikoksesta epäillyllä tai vastaajalla. Väärän tiedon antaminen voi johtaa siihen, että uhri saattaa itse syyllistyä rikosoikeudellisesti sanktioituun tekoon, kuten väärään ilmiantoon tai kunnianloukkaukseen.

Tukihenkilönä voi toimia myös uhrin läheinen. Näissä tilanteissa tulee arvioitavaksi, edistääkö läheisen rooli tukihenkilönä uhrin etua rikosprosessissa. Mikäli läheinen toimii uhrin tukihenkilönä, on mahdollista, että uhri pyrkii suojelemaan läheistään jättäen kertomatta rikosasian kannalta olennaisia seikkoja. Esimerkiksi nuoren seksuaalirikoksen uhrin vanhempi, joka toimii nuoren tukihenkilönä, voi lisätä uhrin turvallisuuden tunnetta oikeusprosessissa. Nuori seksuaalirikoksen uhri ei kuitenkaan välttämättä kykene tai halua puhua seksuaalirikokseen liittyvistä yksityiskohdista oman vanhemman läsnä ollessa.

Tukihenkilön on myös hyvä itse tiedostaa, että vakavan rikoksen yksityiskohtien kuuleminen ja läpikäyminen rikosprosessin aikana voi aiheuttaa myös tukihenkilölle ahdistavia tuntemuksia. Tukihenkilön ei tulisi käsitellä omia tunnetilojaan tuettavan avulla.

Hakemus tukihenkilön määräämiseksi

Vapaamuotoisen hakemuksen tukihenkilön määräämiseksi voi tehdä uhri itse, hänen oikeusavustajansa tai poliisi. Myös syyttäjä voi esittää tukihenkilön määräämistä. Määräystä haetaan kirjallisesti siltä käräjäoikeudelta, jossa asia on vireillä tai jossa se voidaan panna vireille. Jos tukihenkilöä tarvitaan vasta hovioikeusvaiheessa, määräystä haetaan hovioikeudesta. Tukihenkilö voidaan tarvittaessa määrätä myös vasta paikan päällä oikeudenkäynnissä. Oikeuden antama määräys tukihenkilölle on henkilökohtainen.

Suostumus tukihenkilöksi

Tukihenkilöltä edellytetään hänen antamaansa suostumusta tehtävään. Tukihenkilön on ymmärrettävä tukisuhteen tarkoitus ja vaitiolovelvollisuuden merkitys.

Suostumuksen tukihenkilöksi voi antaa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Suostun A:n tukihenkilöksi esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten seksuaalirikosta koskevassa asiassa, jossa A on asianomistaja.

Sitoudun sekä tukihenkilösuhteen kestäessä että sen lakattua olemaan ilmaisematta sivulliselle tietoja, joita olen tukihenkilösuhteessa toimiessani saanut tietää A:ta koskevasta rikosasiasta, rikostutkinnasta, oikeudenkäynnistä, hänen henkilökohtaisista oloistaan tai taloudellisesta asemastaan.

Ymmärrän, että salassapitovelvollisuuden rikkominen tähän rikosasiaan liittyvissä asioissa on rikoslain mukaan rangaistava teko.

Nimi ja osoite

Syntymäaika

Paikka ja päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Tukihenkilön tehtävät

Tukihenkilön tehtävä on olla esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä rikoksen asianomistajan henkilökohtaisena tukena ja auttaa häntä asian käsittelyyn liittyvissä käytännön kysymyksissä. Rikoksen uhrin kanssa voidaan myös sopia, että tukihenkilö on mukana esimerkiksi vain oikeudenkäynnissä. Yleensä kuitenkin luottamuksellisen suhteen syntymiseksi tukihenkilö ja rikoksen uhri tapaavat jo esitutinnan alkuvaiheessa poliisikuulustelun lähestyessä tai jo ennen kuin rikosilmoitusta on vielä tehty.

Tukihenkilö ei ole uhrin oikeusavustaja eikä terapeutti. Tukihenkilön tehtävä on nimensä mukaisesti toimia uhrin henkilökohtaisena tukena rikosprosessissa. Tukihenkilö voi omalla panoksellaan helpottaa myös oikeusavustajan työtä tukemalla uhria, jolloin oikeusavustaja voi paremmin keskittyä juridisiin seikkoihin ja varsinaiseen rikosprosessiin uhrin asiassa.

Asian käsittelyyn liittyvät kysymykset voivat vaihdella rikosprosessin eri vaiheissa. Esimerkiksi esitutinnan alettua uhria on tuettava kuulusteluun liittyvissä käytännön järjestelyissä siinä, että uhri pystyisi kertomaan tapahtumista mahdollisimman avoimesti ja totuudenmukaisesti. Tässä vaiheessa uhri usein myös etsii oikeusavustajaa, jonka hankkimisessa tukihenkilö voi auttaa. Oikeudenkäynnin lähestyessä uhria tulee tukea siinä, miten oikeudenkäynnissä toimitaan ja mitä uhrilta siellä odotetaan.

Tukihenkilön rooli poliisikuulustelussa

Tukihenkilö voi tulla mukaan poliisikuulusteluun, kun rikoksen uhria kuullaan. Yleensä tässä vaiheessa uhrilla on jo yksityinen tai julkinen oikeusavustaja, joka on mukana poliisikuulustelussa. Tukihenkilö voi olla kuulustelussa mukana, vaikka uhrilla olisi kuulustelussa myös avustaja paikalla.

Tukihenkilö voi ennen poliisikuulustelua kertoa yleisellä tasolla kuulustelutilanteesta, mutta hänen tehtävänä poliisikuulustelussa ei ole antaa rikoksen uhrille juridisia neuvoja eikä esittää uhrin puolesta rikosasiaan liittyviä kysymyksiä. Juridisten neuvojen antaminen ja kysymysten esittäminen kuuluvat yksityisen tai julkisen oikeusavustajan tehtäviin. Tukihenkilö voi ehdottaa rikoksen uhrille avustajan hankkimista, jos hänellä ei sitä vielä ole.

Tukihenkilö on poliisikuulustelussa uhrin tukena ja seuraa mitä tarpeita uhrilla kuulustelun aikana tulee esiin. Uhri voi hyvinkin tarvita kuulustelun aikana esimerkiksi taukoa. Tauon aikana tukihenkilö voi tiedustella uhrin jaksamista ja uhrin kokemusta poliisikuulustelusta.

Poliisikuulustelu voi olla uhrille hämmentävä kokemus, sillä uhri joutuu käymään rikoksen tapahtumat uudelleen läpi. Poliisin tehtävänä on selvittää rikoksen tapahtumat tarkasti ja uhrille esitettävät kysymykset ovat näin ollen yksityiskohtaisia. Tukihenkilön on hyvä tiedostaa, että uhri voi kokea rikosasiaan liittyvien tarkkojen kysymysten esittämisen kiusallisena. Lisäksi rikos on uhrille usein traumatisoiva kokemus, ja trauman vuoksi uhri ei välttämättä kykene ilmaisemaan itseään selvästi poliisikuulustelussa. Näissä tilanteissa tukihenkilön rooli henkisenä tukena auttaa uhria kertomaan tapahtumista selkeämmin ja sujuvoittaa kuulustelun etenemistä.

Tukihenkilön rooli oikeudenkäynnissä

Tukihenkilön rooli korostuu oikeudenkäynnissä, joka on varsinkin erityistukea vaativan rikoksen kuten seksuaalirikoksen, vakavan väkivallan, parituksen tai ihmiskaupan uhrille usein yksi haastavimmista vaiheista rikosprosessissa. Rikoksen uhrille oikeudenkäynti tuottaa helposti stressiä ja jännitystä. Jos tukihenkilö tulee vasta rikosprosessin tässä vaiheessa mukaan, niin uhrin edun mukainen käytäntö on, että tukihenkilö tapaa uhrin ennen oikeudenkäyntiä. Se on tärkeää, sillä tukihenkilö vahvistaa uhrin turvallisuudentunnetta ja parhaimmassa tapauksessa lievittää uhrin mahdollisia pelkoja ja epävarmuuden tunteita. Uhrin tulee voida luottaa tukihenkilöön, jotta hän uskaltautuu ottamaan esille hänelle vaikeita asioita. Tavoitteena on helpottaa uhrin kokemusta oikeudenkäynnistä.

Tukihenkilö voi kertoa uhrille yleisellä tasolla, mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu ja miten siellä käyttäydytään. Sen sijaan oikeusavustajan tehtävä on kertoa uhrille tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin mitä uhrilta oikeudenkäynnissä odotetaan ja miten oikeudenkäynti etenee prosessioikeudellisesta näkökulmasta.

Oikeussalissa tukihenkilö seuraa uhrin oloa ja jaksamista. Tukihenkilö voi olla tarvittaessa yhteydessä esimerkiksi avustajaan, jos huomaa, että tauolle olisi tarvetta. Tauon aikana on hyvä tiedustella uhrin jaksamista ja keskustella uhrin kokemuksesta oikeudenkäynnin kulkuun liittyen.

Monet seksuaalirikoksen uhrin eivät halua kohdata tekijää enää teon jälkeen. Oikeudenkäynti on mahdollista järjestää niin, että uhri ja tekijä eivät kohtaa toisiaan. Tukihenkilö voi selvittää uhrin kanssa erityisjärjestelyjen tarvetta ja sopia niistä etukäteen uhrin oikeusavustajan tai esimerkiksi kärjäsihteerin kanssa. Tarpeet vaihtelevat uhrin ja rikokseen liittyneiden olosuhteiden mukaan, mutta useimmin käytetyt suojelutoimet tarkoittavat oikeussalissa syytetyn ja uhrin välistä näköestettä eli sermiä ja erillistä odotustilaa oikeustalolla.

Tukihenkilön ja oikeudenkäyntiavustajan yhteistyö uhrin tukemiseksi

Tukihenkilö voi tehdä yhteistyötä uhrin oikeudenkäyntiavustajan kanssa sopimalla tehtävien jaosta käytännön järjestelyiden suhteen. Tukihenkilön ja oikeudenkäyntiavustajan yhteistyön tulee perustua uhrin tarpeiden ja toiveiden kunnioittamiseen. Tukihenkilön ja oikeudenkäyntiavustajan on esimerkiksi hyvä sopia uhrin kanssa etukäteen, miten ja kenen kanssa uhri tulee poliisikuulusteluun ja oikeudenkäyntiin.

Tukihenkilö ja oikeudenkäyntiavustaja voivat keskustella uhrin kanssa yhteisesti prosessin kulusta ja vastata uhrin kysymyksiin. Yhteistyössä on tärkeää muistaa oma rooli ja toimia sen mukaisesti. Tukihenkilö voi keskustella yleisesti uhrin tuntemuksista ja kokemuksista prosessiin liittyen, mutta hänen ei tarvitse tietää oikeudenkäynnin juridisia yksityiskohtia eikä ottaa kantaa niihin, vaan se kuuluu oikeudenkäyntiavustajan tehtäviin.

Rikoksen uhrin kohtaaminen sensitiivisesti

Sensitiivinen kohtelu merkitsee uhrin erityisyyden huomioimista, tietoisuutta rikoksen kokemisen ja oikeusprosessin vaikutuksista ja seurauksista uhrin käyttäytymiseen. Sensitiivisellä kohtelulla helpotetaan uhrin kokemusta ja toimimista rikosprosessin aikana. Tukihenkilö edesauttaa omalla toiminnallaan ja käytöksellään uhrin oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Sensitiivisessä kohtaamisessa on hyvä muistaa uhrin kohtelias ja kunnioittava puhuttelu. Tukihenkilön ammatillisuuteen liittyy uhrin käytöksen ymmärtäminen ja se, että uhrin käytöksen taustalla voi vaikuttaa trauma. Uhri saattaa nähdä tilanteen ns. traumasilmälasiensa kautta. Tukihenkilön on hyvä ennakoida tilanteet, olla tarkkaavainen ja läsnä kohdatessaan rikoksen uhria.

Linkit lainsäädäntöön:

[Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa \(11.7.1997/689\)](#) 2 luku 1 a §, 3 §, 3 a §, 4 §, 9 §, 10 §

[Oikeusapulaki \(5.4.2002/257\)](#)

[Laki valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista \(15.9.1972/666\)](#)